

Cesare Vasoli: Bilješke o Jurju Dragišiću-Salviatiju

Banić-Pajnić, Erna

Source / Izvornik: **Prilozi za istraživanje hrvatske filozofske baštine, 1981, 7, 117 - 124**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:261:895349>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Institute of Philosophy](#)

Cesare Vasoli: *BILJEŠKE O JURJU DRAGIŠIĆU-SALVIATIJU*
(Profezia e ragione, Napoli 1974, ed. Morano)

Cesare Vasoli u svim je svojim djelima pokušavao ostati vjerran putu za koji se opredijelio u traganju za istinom jednog toliko burnog razdoblja kao što je bilo ono između kraja petnaestog i sredine šesnaestog stoljeća, a to znači da je svagda nastojao probuditi izučavanje upravo onih tema, prodrijeti u samu osnovu onih misaonih strujanja koja su po njegovu mišljenju imala ako ne presudnu a ono barem vrlo značajnu ulogu u trenucima jedne duboke intelektualne krize koja se ne odnosi samo na Italiju već i na čitavu Evropu, iz koje će se roditi »nova znanost«, koncentrirajući svoju pažnju na temeljne oblike »duboke dijalektičke napetosti karakteristične za duhovnu povijest Evrope između činkvećenta i sećenta«, koju su s jedne strane činile profetičko-eshatološka i magijska tradicija a s druge strane buđenje novih procesa racionalizacije spoznaje i života uopće.

U opoziciji prema svim suviše jednostranim prikazima povijesti filozofije i znanosti, Vasoli je u pokušaju da prodre do misaonih temelja te epohe inzistirao na temama, koje su povjesničari filozofije sve do najnovijeg vremena redovito mimolazili, držeći ih nečim za povijest ljudske misli beznačajnim i time upravo stvarali nove predrasude.

Minucioznom analizom sačuvane građe, tiskanih djela, rukopisa, korespondencije, fragmenata sačuvanih u raznih autora itd., te izlučivanjem eshatoloških teza, astrološko-profetičkih koncepcija, koje su u najužoj vezi s političkim programima karakterističnima za kraj kvatroćenta, uočavanjem elemenata hermetičke, astrološko-magijske, kabalističke, alkemijske tradicije i natruha ostalih tzv. okultnih umijeća u djelima renesansnih autora slaže Vasoli komadiće mozaika kojemu je osnovna svrha da ukaže na svo bogatstvo duhovnog života, na svu kompleksnost kulturnih fenomena čije je razumijevanje neophodno žele li se razumijeti korijeni svijeta u kojem živimo, te da ujedno upozori na neophodnost opreznijeg historiografskog pristupa koji bi se konačno emancipirao od dosadašnjih suviše sistematskih prikaza filozofskih učenja i već »dotrajalih termina kao što su činkvećenteskni neoplatonizam i filozofija ljubavi«.

I istraživanje posvećeno Jurju Dragišiću poziva se upravo na one povijesne napore koji su uvijek ponovno otkrivali onu kompleksnost, proturječno bogatstvo sadržaja, duboke zabrinutosti i svakovrsne »religiozne i duhovne fermente« koji su izmakli iz vida svim odbačenim jednostranim prikazima.

U vezi s Jurjem Dragišićem u središtu je Vasolijevih istraživanja upravo interes za profetičko kao izraz zabrinutosti i manifestaciju intelektualne, ali prije svega religiozne krize, koji će povezati sa sve raširenijim »vrlo sugestivnim mitom o borbi

protiv Turaka i objedinjenom obnovljenom kršćanstvu« kao odgovorom na veliku institucionalnu krizu.

Za nas je to istraživanje dragocjeno jer nam u donekle novom svjetlu otkriva lik ovog filozofa i teologa iz Srebrenice u Bosni, koji je sudjelovao u možda najznačajnijim događajima kulturne povijesti Evrope 15. stoljeća.

U svome istraživanju Vasoli prati nekoliko linija koje se formiraju oko osnovnih grupa problema u vezi sa životom i djelima Jurja Dragišića.

Ponajprije pokušava Vasoli iz najunutrašnjijih poriva i intelektualnih interesa Dragišićevih te kroz razrešenje njegovih intimnih pitanja i dilema doprijeti do biti onih zbivanja koja su karakteristična za duhovnu povijest Evrope i Italije s kraja petnaestog stoljeća. Tako pred sobom nemamo tek jedan nacrt za monografiju (rad o Dragišiću obuhvaća stotinjak stranica u naslovu naznačene knjige) klasičnog tipa, već pokušaj da se kroz prizmu osobnih interesa, htijenja i želja pojedinca sagleda moment duhovne povijesti Evrope, onako, kako se on reflektirao kroz tog pojedinca upravo u jednom svom određenom aspektu oko uobličjenja kojega Vasoli napose nastoji. Radi se, naime, o osobi koja »u svom korijenju« tako reći, svojoj izvornoj uvjetovanosti donosi Firenzi, donosi Italiji, napokon i Evropi, zabrinutost onog ugroženog balkanskog življa koji će iz najugroženijeg dijela Evrope sve glasnije postavljati pitanje homogenosti kršćanskog svijeta, ali gdje će se isto tako, upravo u vezi s tim, javiti određene sumnje u solidnost institucionalne tradicije. Za Dragišićev životni put i za njegova opredjeljenja mnogo je, međutim, važnije to što će biti tumačem tome svijetu iz kojega je ponikao, koji je u određenom momentu postao osobito osjetljiv i prijemčljiv za kojekakve mitove i proroštva koja nagovješćuju skori spas i pobjedu ujedinjenog kršćanskog svijeta. S tim svojim intimnim interesima uvjetovanim vezama s balkanskim svijetom, sudjelovat će Dragišić u značajnim zbivanjima Evrope uoči reformacije, priklanjajući se proročkim nagovještajima Savonarole (što je ipak najznačajniji moment u njegovu životu), Savonarole koji neće biti samo fanatički propovjednik firentinskog Sv. Marka već i onaj, kroz kojega je Evropa izgovorila kritiku jednom svijetu koji je na zalazu, i kroz kojega se ujedno najavljuje ono novo što imade doći.

Ovo priklanjanje propovjedniku »očajnih« (sam Dragišić slovio je kao propovjednik »učenih« /dei dotti/), tumači Vasoli, međutim, još jednom linijom Dragišićeva duhovna razvoja, tj. njegovom bitnom unutrašnjom sklonošću i dosljednom ustrajnošću u inzistiranju na profetičko-eshatološkim temama, što je po Vasolijevu mišljenju prepoznatljivo u svim njegovim djelima.

Taj se interes za profetičko (fenomen ispitivanju kojega će posvetiti najviše prostora u svojim filozofijsko-teologijskim ras-

pravama) vrti oko jedne centralne misli, a to je misao o obnovljenom kršćanstvu koja je kao konstanta prisutna u svim njegovim razmišljanjima i koja je osnovni motiv njegovog društvenog i političkog angažmana. Upravo ova bitna Dragišićeva preokupacija jest ona nit što vodi Vasolija na putu otkrivanja svih važnih odrednica Dragišićeva razvoja. Na tom putu Vasoli pronalazi i onu, u pozadini svih Dragišićevih nastojanja i ostvarenja prisutnu, »čudnu« (samo utoliko što još uvijek nije dovoljno dokumentirano objašnjena) vezu između Dragišića i krugova sljedbenika portugalskog proroka-mistika João da Silve y Menezesa u prvim godinama njegova boravka u Italiji i potom njegovu ulogu u neobičnoj sudbini spisa Pseudo-Amadeia *Apocalypsis nova*, koji je znatno pridonio širenju proročanstava u činkvećentu, a za uobličenje doktrinalnog dijela tog spisa Vasoli smatra odgovornim upravo Dragišića. On, naime, misli da je Dragišić morao, nakon razočaranja zbog Savonaroline sudbine, potkraj svoga života posegnuti za tekstom amadeitske profesije »transformirajući ga u teološki traktat pun eklezijastičko-političkih implikacija i to s namjerom da dá novu snagu starom proročanstvu o obnovi kršćanstva«. Vasoli nadalje smatra da je upravo kontakt s krugovima amadeita na početku Dragišićeve karijere bio presudan za buđenje njegova interesa za pitanja mogućnosti proročkog uopće, za pitanja o predestinaciji i božanskom predznanju, te mogućnosti da se ljudima otkrije (pitanje revelacije) »misterij budućeg«. U toj točki, naime, križaju se njegove intimne »eshatološke nade« »pothranjivane dugom franjevačkom tradicijom« — reći će Vasoli, s onim momentom nelagodnosti, nesigurnosti te kako religioznog tako i političkog kolebanja u okrilju kršćanstva, koje je bilo plodno tlo za širenje vjerovanja i proročanstva sviju vrsti, a što će Dragišić obraditi u svom najpoznatijem djelu, napisanom u obranu Savonarole (u Dubrovniku), *Profecticae solutiones*.

No, autor ovog teksta o Dragišiću ne zaboravlja uzeti u obzir i vanjsku uvjetovanost Dragišićeva duhovna razvoja, prije svega svijet iz kojega dolazi a zatim i intelektualne krugove u kojima se školovao (između ostalih Pariško i Oksfordsko sveučilište), zatim krugove i osobe koje su ga uzele pod svoju zaštitu (kardinal Bessarion, kojega će braniti jednim spisom što ga je napisao kad su mu bile dvadeset i tri godine; pri tom Vasoli naglašava značenje činjenice da je taj čovjek, čijim će se duhovnim nasljednikom na neki način smatrati Dragišić, bio veliki zaštitnik kršćana na Istoku, te zagovornik borbe protiv rastuće turske opasnosti, zatim kardinal Della Rovere, grof Montefeltro te Lorenzo Medici koji će Dragišića učiniti mentorom svojim sinovima Pieru i Giovanniju — budućem papi Leonu Desetom — zatim obitelj Salviati koja ga adoptira, pa tako stječe njeno ime, a napokon i francuski kralj Franjo I kojemu će posvetiti jedno svoje djelo i kojega je — u određenom razdoblju svojega ži-

vota — povezivao sa svojim nadama u ostvarenje mita o obnovi kršćanstva, i na kraju kardinal Carvajal, zaštitnik amadeita, kojemu Dragišć bijaše prijatelj i savjetnik).

Pri tom, a to će posebno doći do izražaja pri iznošenju ocjene uloge i značenja Dragišćevih djela, naglašava Vasoli utjecaj što su ga na formiranje Dragišćeve ličnosti imali intelektualni krugovi Firenze, napose članovi Platoničke akademije, Ficino, Pico od Mirandole i Poliziano, na koje se u nekim svojim spisima izrijekom poziva, i koje svojim spisima brani. U svakom slučaju svi dokumenti o njegovim vezama s osobama što su pripadale najznačajnijim intelektualnim krugovima ne samo Italije već i Evrope onoga vremena govore u prilog tome da je Georgius Benignus de Salviatis u tim krugovima uživao veliki ugled. O tom ugledu govore nam ponešto i mnogobrojne funkcije što ih je obavljao u svom životu (od predavača na Firentinskom i Pizanskom sveučilištu, te na rimskoj Sapienzi, do regenta Svetog Križa /Santa Croce/ u Firenci i ministra Toskanske provincije i nadbiskupa Nazareta).

Slijedeći Dragišćev veoma bogat životni put Vasoli stavlja akcent na tri ključne točke. To su ujedno i ona tri značajna događaja u kulturnoj povijesti Evrope u kojima je sudjelovao naš Dragišć. Radi se zapravo o trima velikim polemikama (obrana Pica od Mirandole, koju je naručio od njega Lorenzo Medici i sudjelovanje u velikoj disputi oko toga, obrana Savonarole i napokon obrana Reuchlina, potkraj njegova života).

Zalazeći napokon u sama Dragišćeva djela te izlučujući njihove bitne značajke, Vasoli se trudi da pokaže kako je Dragišću bilo prije svega stalo do toga da se pomire mišljenja i teze velikih teologa »jer su proturječja među njima samo prividna«, te do toga da se te teze objedine u »jednom istinski katoličkom mišljenju«. Bez obzira na to što je svojim prvim učiteljem smatrao Dunsu Scota, Dragišć je svagda naglašavao značenje Tome Akvinskoga, ne zapostavljajući ni mišljenja grčkih filozofa, ponajprije Platona, za kojega je uvijek isticao da je nadvisio Aristotela, tako da izlaganje učenja što su se pripisivala Epikuru, Hrisipiu, Aristotelu ili Platonu uvijek prethodi iznošenju mišljenja i analizi teza teologa. U skladu sa svojim nastojanjima oko pomirenja, u pitanju odnosa božanskog predznanja, slobode Božje volje i kontingentnosti budućih događaja te mogućnosti slobode ljudske volje, što su središnje teme većine njegovih spisa, Dragišć će braniti tezu koja bi po njemu trebala predstavljati jedinstveno stajalište teologa da ljudski čini nisu prouzročeni neposredno od Boga i da Božja spoznaja budućeg kao i svemogućnost njegove volje ne predodređuju ljudski sud i odluku. Istodobno, po njemu, »predestinacija ne implicira neopozivu nužnost ljudskih sudbina«.

Ove teme što ih obrađuje Dragišć dominantne su teme kasnoskolastičkih polemika što se vode na Pariškom sveučilištu

ali i na papinskom dvoru, a nastojanje oko pomirenja, ističe Vasoli, treba promatrati prije svega u svjetlu Dragišićevih filozofijsko-teologijskih preokupacija duboko povezanih s njegovim interesom za mit o obnovljenom kršćanstvu objedinjenom u borbi protiv Turaka. Upravo u preuzimanju ovih tema vidi Vasoli naslućaje onoga što će ti problemi značiti u »velikoj protestantskoj kontroverzici«.

Još jednu temu što je obrađuje Dragišić, Vasoli smatra značajnom i na neki način reprezentativnom za ona duhovna kretanja kojima Dragišić pripada, a koja je u vezi s njegovim temeljnim interesom za posredovanje božanskog »znanja o budućem« čovjeku. To je pitanje kozmičke funkcije i uopće prirode anđela. Posezanje za tom temom daje se donekle shvatiti Dragišićevom željom da se približi stavovima i interesima firentinskog platoničkog kruga gdje su se tada već naveliko pretresale kabalističke teme, koje je naširoko elaborirao Pico.

Vasoli naglašava prije svega neobičnost interesa jednog skotista kakav je bio Dragišić, za takve teme, pa ovaj Dragišićev interes ne može tumačiti ničim drugim doli njegovim kontaktima s predstavnicima platonističkog kruga u Firenzi i širenjem kabalističke literature sa svim pretpostavkama o božanskim posrednicima, »formama«, »inteligencijama«, »hijerarhijama« itd., o čemu će Dragišić najjasnije progovoriti u svome djelu *De natura angelica*. Ono za Dragišića bitno u raspravi o tim temama pronalazi Vasoli na mjestu gdje ovaj napušta peripatetičko promatranje »inteligencija« i slijedeći trag Pseudo-Dionizija inzistira na dominantnom motivu eshatološko-profetičke literature, tj. na »communicatio cum angelis«, ističući njihovu ulogu posrednika, glasnika istine o budućem, nadovezujući na što će kasnije izgraditi svoju vjeru u sigurnost profetičke spoznaje. U najužoj vezi s time je onda i pitanje posredovanja znanja između božanskog i ljudskog preko proroka, pri čemu se Dragišić u svojem već spomenutom djelu *Profeticae solutiones* oslanja na konkretan primjer Savonarole. Djelo je napisano za vrijeme Dragišićeva izgnanstva iz Firenze i boravka u Dubrovniku a objavljeno je 1497. godine u Firenzi. U njemu je Dragišić najjasnije izrazio svoje stavove o proročkom fenomenu i samom Savonaroli, u kojem se ovaj tako izrazito manifestirao. Jasno je koliko su Dragišićeve simpatije za tog reformatora bile uvjetovane atmosferom nekog duhovnog »vrenja« vremena u kojem živi, koje je on sam proživljavao kao svoje najintimnije dileme. Govorilo se tada »o prevratu sviju vrijednosti«, o nadolasku novog razdoblja kršćanstva, govorilo se »o novom čovjeku«. Ali, Vasoli naglašava i činjenicu da je povratak mitovima i iluzijama »o velikom križarskom pohodu« bio praćen temom o »skoroj kazni, o potopu, o neophodnoj obnovi Crkve« itd. Uglavnom, u ličnosti velikog proroka stječu se mnoge Dragišićeve želje i interesi. Po Vasoliju, Dragišić je »možda u Savonaroli i u reformi koju je zahtijevao

vidio za sebe osobno mogućnost povratka u Firenzu i rehabilitacije« no to ne smatra presudnim za Dragišićevo opredjeljenje.

U *Profeticae solutiones* dokazuje Dragišić legitimnost novih proroštava i uzvisuje istinitost savonarolijskih predikacija, pa se njegov spis često navodi u polemikama »za i protiv« Savonarole što su se vodile u Italiji krajem 15. stoljeća, osobito nakon što je Aleksandar VI osudio Savonarolu, a te se polemike nadovezuju na već poznate teme kasne skolastike o mogućnosti posredovanja znanja o budućem. Sve su se kontroverzije ipak vrtjele oko jednog temeljnog pitanja, a to je pitanje kriterija razlikovanja pravog i krivog proroka. To pitanje ne mimoilazi ni Dragišić u svojem spisu te u vezi s njegovim rješavanjem nastoji oko tvrdnje »o kontinuitetu proročkog iskustva«, razgraničujući strogo proroštvo od divinacije, i to ponajprije od onih oblika predskazivanja budućeg koji se temelje na promatranju nebeskih tijela (o kojima »teste Philosopho et non negantibus theologis« ovise svojstva stvari u nižem svijetu!), na snovima i sličnom. Pa ipak ni te oblike spoznaje budućeg on ne odbacuje u potpunosti. To su, naime, ujedno i oni »opasni« načini, jer su podložni greškama (posebno u slučaju astrologije, »znanosti slabo poznate ljudskom umu, koja istražuje uzroke koji sklanjaju na nešto ali ne i nužne uzroke /cause inclinativae e non necessarie/ onoga što se događa čovjeku«). Dragišić, štoviše, smatra da ni sam Savonarola nije odbacivao divinarske vještine (»u krajnjoj liniji i teolozi se slažu s filozofima(!) u priznavanju 'urenog' utjecaja zvijezda« — reći će). Pa ipak, daleko uzvišenijima smatra proročanstva koja bivaju božanskim rasvjetljenjem (iluminacijom). Na mogući primjer o neefikasnosti takvih proroštava zbog nemogućnosti mijenjanja neumitnog toka događaja odgovara Dragišić tezom da su ona više nego korisna jer usavršavaju ljudsko znanje te nas osposobljuju da primimo dobro i da podnesemo buduće zlo. No, i u njega ostaje izvjesna rezerva u vezi sa sigurnošću proročanstava. Tako naglašava da astrološka predviđanja nemaju nikad karakter nužnosti, a jedini su sigurni kriteriji sigurnosti svjedočanstva osjetila i dokazivanje nužnim logičkim dokazima. Postavljajući ponovno pitanje mogućnosti spoznaje budućeg kontingentnog odgovora da je takva spoznaja moguća samo Bogu, pa ipak neporeciva je činjenica da Bog može takvu moć spoznavanja prenijeti i na čovjeka, a dokaz su upravo proroci poput Savonarole. Takva je onda spoznaja budućeg uvijek donekle nerazgovijetna, obavijena izvjesnom mističkom tamom, a dokraja je dokučiva samo onom tko je nadahnut istim duhom kao i prorok.

Poput dobrog skolastičara (a Benignus je mnogim svojim djelima već bio dokazao da to uistinu jest), razračunava on i s mogućim prigovorima »fizičara« koji odriču čovjeku mogućnost spoznaje budućeg. Ovo Dragišić tumači strahom da bi se dopuštanjem mogućnosti takve spoznaje uklonio etički princip slo-

bode ljudskog izbora, na kojem se temelji sav moral, no taj strah smatra izlišnim ukoliko se prihvati činjenica o pomirljivosti Božjeg sveznanja (omniscientia) i slobode ljudske volje, koju je dokazao (»Bog svoju volju smatra principom sviju stvari, u sva vremena, i ukoliko je njegova, to je ujedno volja svega. Njegov naum koji je izvanvremenski ne može biti prepreka za vremenitu volju stvorenih bića«). Braneći savonarolijansku profetičku djelatnost Dragišić razvija u biti jednu teološku raspravu koja je oduvijek bila u središtu njegova interesa. Pitanje mogućnosti i dosega ljudske spoznaje i ljudske volje pogodovalo je popularnosti ovih tema u jednom vremenu sveopće nesigurnosti (vanjska ugroženost i unutrašnja kriza u okrilju kršćanstva). Napose pitanje razgraničenja pravog proroštva, bogom nadahnutog, od onog za koje se u poganskom svijetu smatralo da ga se može naučiti svladavanjem određenih vještina, postavljalo se od prvih kontakata nove vjere s helenističkim svijetom.

Očito je, ističe Vasoli, da su se istim problemom bavili i mislioci kasne skolastike i rane renesanse te da je on bio uvod u mnoga druga značajna pitanja koja će se u vezi s njim razviti.

Napokon u pokušaju dokučivanja bitnih crta Dragišićeva djela Vasoli nalazi da, bez obzira na to što je neosporna teologijska atmosfera Dragišićevih djela, i bez prisutnosti humanističkih utjecaja, ipak u njima ima već nekih naslućaja utjecaja jednog intelektualnog ambijenta posve drukčijeg od onog tradicionalnih teoloških škola, što se u tim djelima daje naslutiti ne samo u citatima i spominjanju nekih imena (Ficina, Pica itd.) već i u preuzimanju nekih tema u kojima se prepoznaje izvjestan dodir s kabalističkim učenjima (što Vasoli nalazi prije svega u temi o posredovanju znanja o budućem, o »inteligencijama«, »hijerarhijama« a u vezi s tom temom Dragišić će citirati Cicerona, Avicennu, Averroesa, Hermesa Trismegista, Poliziana, Platona i Aristotela).

Teško je, smatra Vasoli, ne povezati interes, pomalo neuobičajen, kako neprestano naglašava, za jednog skotista za upravo takve teme s kabalističkim učenjima za koje interes upravo u tom razdoblju postaje sve veći, i nadovezujući na to postavlja tezu, da se u Dragišićevim djelima, bez obzira na njihov uglavnom teologijski ton, osjeća već nadiranje »ideja, motiva i ezoterijskih pokušaja« koji će biti dominantne preokupacije evropske kulture činkvećenta. Tako »poput ostalih skolastičkih učitelja svoga vremena« i Dragišić osjeća svu privlačnu snagu jezika i oblika spekulativne imaginacije koja će skolastičko učenje o »formalitates« svesti na jedan jedinstveni univerzalni kozmički proces i razriješiti temelje skolastičke metafizike u teorijskoj pretpostavci neoplatonističke »processio«, te u takvom svjetlu treba vidjeti i razumjeti angeličke i profetičke motive za koje

je toliko zainteresiran i koji su okosnica idejnog razvoja ovog »bosanskog franjevca«.

Upravo u svjetlu tog prodiranja novog u okvire tradicionalnih skolastičkih tema treba po Vasoliju tumačiti i sudjelovanje u posljednjem velikom i dramatičnom događaju u Dragišićevu životu, o onoj naime trećoj polemici, u kojoj je ponovno stao na stranu optuženog, ovaj put Johannes Reuchlina, njemačkog humanista, pobornika izučavanja hebrejske tradicije. Vasoli nalazi, da bez obzira na to što možda nije dobro znao hebrejski, dugotrajan Dragišićev boravak u Firenzi nije mogao a da ne ostavi trag i da u njemu ne probudi interes za hebrejsku tradiciju, za koju su toliko zanimanje pokazali na primjer dominikanci firentinskog Sv. Marka, pa i Pico, i što se moralo dogoditi pogotovo zato, što se »pokazalo da se u Dragišiću radi o teologu tako osjetljivom za ezoterijske teme i za svaki oblik revelacije«. Povod buđenju takva interesa u njega bila je osuda Reuchlina. No, uza sve to što je ustao u Reuchlinovu obranu i tako istupio protiv službenog mišljenja Sorbonne, Vasoli smatra da Dragišić svejedno nije uspio uočiti, ostajući vjeran mentalitetu skolastičkog teologa, »duboke probleme izazvane Reuchlinovim istupima i njegovim tezama koje su, uoči velike reforme, pokazivale duboko ružilačku snagu metode i humanističkog filološkog mentaliteta«. Vasoli ističe da Dragišić, opredjeljujući se za struju koja je predskazivala veliku krizu kršćanstva, deklinaciju stare teologije i eklezijastičkih tradicija, vjerojatno nije ni slutio kako će se jednog dana realizirati »reformatio ecclesiae« kojou je i on pridonio.

Erna BANIĆ-PAJNIĆ

Od literature o Dragišiću, njegovu životu i djelu Vasoli navodi: *Possevina (Appar. sac., Appendix)*, Cerachinija (*Fasti theologicali fiorentini*, Firenze, 1738), Waddinga (*Scriptores Ordinis Minorum*, Roma 1906), Ughellija (*Italia sacra, II*), Fabruccija, Fabronija, Sbaragliju; spominje zatim djelo S. Dolcija *Fasti litterario-Ragusini*, izdano u Veneciji 1767., Pappinijevu *Etruriju francescanu* (Siena, 1797), od Fabijaniča *Storia dei frati minori...*, izdanu u Zadru 1864., Jeleničevo djelo *Kultura i bosanski franjevci* (Sarajevo, 1912), Zimmermannov tekst o Dragišiću objavljen u *Radu Jugoslavenske Akademije* (Zagreb, 1923), i tekst *Regesta Ordinis S. Francisci*, u *Miscellanea franciscana XXIV* (1926), Papinijev tekst *Minoritae conventuales Lectores publici artium et scientiarum in Academiis, Universitatibus et Collegiis* u *Miscellanea franciscana XXXIII* (1933), Harapinov tekst *L'evoluzione della filosofia presso i Croati* (Rim, 1943) Vaninove *Gli studi teologici presso i Croati* (Rim, 1943), od Secreta *Umanisti dimenticati. Georgius Benignus / Giornale storico della letteratura italiana CXXXVII* (1960), tekstove Chevaliera, Eubela, Hurtera, Teetaerta, Mataniča (Dragišić Giorgio, *Enciclopedia Cattolica*), te članak o Jurju Dragišiću u *Enciclopediji Jugoslavije* od dra Krune Krstića. Navodi zatim i podatke što ih o neobjavljenim rukopisima donosi Kristeller u *Iter italicum sv-I*, str. 71, 115, 190 i *II*, str. 67, 344, 385, 415, 515, 537—538, te u djelu *Supplementum ficinianum* (Firenze, 1937).